

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**De Nieuwe En Naauwkeurige Neederlandse Hovenier,
Onderwyzende hoe hier te Lande, onder dit Climaat een
Thuin, met zyn Parken, Paaden, Glintingen en Heiningen
wel zal aangeleid, en hoe de Boomen aan ...**

Te Leyden, 1735

Van de Appelen

[urn:nbn:de:bsz:31-139361](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-139361)

VIII. HOOFDPUNT.

Van de Appelen.

DEn Appel is een geagte vrugt, om het veelvuldig gebruik, dat men daar van maakt, en die daar en booven gemeenlyk lang duurd, daar zyn veele foorten van, daar van de eerste en vroege zyn.

De Passe-pomme, die van twee of drie foorten is.

1. *De Roode Passe-pomme*, is heel vroeg, zy is van een levendig rood aan de eene kant, en van een schoon blank aan de andere kant, met een woord schilderagtig, zy is teeder, draagd veel, maar wil vroeg geëeten werden, onderworpen zynde voos en meelig te werden.

2. *De Zoomer Calleville*, is van buiten en binnen rood, en swierd, en smaakt wat na de regte herfst Calleville.

3. *De witte Calleville*, is ten naaften by dezelve, uitgenoomen dat zy van binnen en buiten blank is, den een en den ander gaan met de maand van September voorby.

4. *De Rambour*, is een schoone en grooten Appel, groen aan d'eene kant, en gestreept met rood aan d'andere kant, werd in Augustus geëeten, en duurd niet lang, zy is goed om raauw, en uitnemend gestoofd, en gelyk zy de grootste is van alle de Appelen, zo vereist zy groote boomen, de Paradys is te swak om ze te draagen.

5. *De Roode, of Herfst Calleville*, is een van de geagste en beste, langwerpiger als rond, groot en schoon om aan te zien, haat kouleur is rood, en ook van binnen, die 't meeste rood hebben, zyn de beste, en die hebben te gelyk het meest van deeze aangename Violette-geur, die haar zo geagt maakt, kort om, 't is een uitnemende vrugt, 't zy raauw, 't zy tot stovzels, dat geheel rood is, en zy duuren dikwils van October, wanneer zy beginnen, tot in January en February, zy werden zomtyds droog en meelig, maar dat is als zy te oud werden, voor de rest draagd zy niet alle jaar, maar als zy draagd dan draagd zy veel, en hoe ouder

der den boom is, hoe meerder dat hy draagd, en te meer is de vrugt van binnen rood.

6. *De witte Ribbert-Calleville*, op eenige plaatzen *Meloene* genaamd, is schoon, groot, heel goed en duurzaam, zy is heel geribd, en blank van van buiten, en een weinig gekouleurd na de Zon, maar zonder eenig rood van binnen.

7. *De Violetten*, is een heele groote en schoonen Appel, waar van de grond der kouleur witagtig is, een weinig gestipt, ter plaatze daar zy beschaduwde is geweest, maar gestrept met rood aan de zon zyde, haar vleesch is blank, en heel fyn en delicaat, met een uitnemend zoet, en zuikeragtig zap, zonder eenige hardigheid, zo dat het een kostelyken Appel is, om geëeten te werden, zo ras als men dezelve heeft geplukt tot Kersmis toe, maer zy duurd niet langer.

De Courpendu is heel gemeen of bekend, byzonder in Switserland, en daar werden veele zoorten van gevonden, daar wy de voornaamste maar van zullen aanraaken, onder dewelke de eerste en geagteste buiten twyffel is.

8. *De Courpendu*, die men in Vrankryk *Bardin* noemd, en in Duitsland *Ledder Carpendich*, 'tis een platten Appel, en van een middelmatige groote, haar kouleur is van een graatwagtig rood aan de eene kant, en vermiljoen aan de andere kant, haar vleesch is heel fyn, en haar zap heel zoet, en zelsaangenaam parfumeerende, men eet 'er met plaizier van, van December tot in February en Maart; Maar evenwel te lang bewaard, werd zy droog en smaakeloos, maar zy heeft dit byzonders, dat zy een frisse reuk heeft, dat van de meeste Appelen niet kan gezegd werden.

9. *De graauwe Courpendu*, is grooter, plat, vast van vleesch, en uitneemend van smaak.

10. *De roode Courpendu*, is ook heel goed, en

11. *De kleine geele Courpendu*.

12. *De Venkel of Anys-appel*, is van een middelmatige groote, en langwerpige gedaante, overal graauw-rood van kouleur, sweemend na de kouleur van de buik van een Hart of Hinde, zonder by na ooit een heldere kouleur te verkrygen, haar vleesch is heel fyn, en haar zap heel zuikeragtig, met een klein geurtje van de planten, daar zy den naam van heeft, zy begint met Decem-

ber,

ber, en duurd tot February en Maart, waarlyk 't is een plaizierigen appel; en die geen kwade reuk heeft, dog zy is als de Bardin, dat is te zeggen, zy werd ligt smaakeloos.

13. Daar is een Witte en een Geele van, die dezelve hoedanigheeden hebben; maar de Geele is wel zo goed.

14. *De Reinetten*, wiens naam alleen de lofspraak maakt, werd zo genaamd, om dat zy de Koninginne der Appelen is, men teld 'er veele soorten van, maar die op twee uitkoomen, *de Witte*, en *Graauwe*, beide uitneemend, 't zy raauw, gekookt, en tot stoozels, voornamentlyk, wel ryp zynde, dat gemeenelyk met January begint, voor die tyd hebben zy een weinig scherpigheid van zuurte, te ryp zynde, verkrygen zy een geur die niet aangenaam is, te meer als men ze op stroo heeft gelegd, om te ripen: Dog zy zyn van een groot gebruik, nadien zy nuttig byna het geheele jaar door gebruikt werden, haar vleesch is vast, en hebben een zuikeragtig zap, zy werden groot en schoon, en draagen veel, en moogelyk zo veel en meerder als andere soorten; ziet daar de hoedaanigheeden, die deeze beide gemeen zy.

15. *De witte Renet*, is in der daad blankagtig, een weinig geel met kleine stipjes, zomtyds een weinig rood verkrygende aan de zon zyde.

16. *De graauwe Renet*, is graauwagtig-groen, als men ze plukt, maar werd een weinig geel, als zy ryp werd, het schynd dat deeze een weinig doordringender smaak heeft als de witte.

17. *De Pomme d'Apis*, is inderdaad een Appel voor Juffrouwen en goed gezelschap, ook is zy geagt en gekend, by al de weerld, zy is blank aan d'eene en aan d'andere kant, van een schoone en roode kouleur, ten uiterste leevendig en affchitterende, haar schil is fyn, en 't is jammer dat men ze schild, zy diend haar voor een cicraad, zy is inderdaad klein, maar ter vergoeding van dat, zo heeft zy geen kwade reuk, maar in teegendeel zy parfumeerd heel aangenaam, in een ongemeen fyn vleesch, met een aangenaam zap verzeld; Eindelyk, zy draagd byzonder veel, en hoewel zy duurd van December af tot in Maart en April, zo heeft zy dat byzonder, dat zy nooit verflenst, met een woord, 't is een vermaakelyk appeltje.

18. *De Pomme-rose*, of *Roos-appel*, is wel bekend en geagt te Lyons

Lyons en in 't Dauphiné, men noemd ze ook *Gros-apes*, ont dat zy uitwendig heel wel gelykt na de regte Apis, hoewel zy om de waarheid te zeggen, niet en deugd, of daar by te pas komt, zy is nogtans goed, en om ze te beeter te hebben, en schilderagtig, moet men ze laat op den boom laten hangen, daar zo vast aan gehegt zynde, dat zy voor geen winden vreeft.

19. *De Francatu*, is een grooten Appel, rood aan d'eene kant, en geel aan d'andere, die lang duurd.

20. *La Pomme de Glac*, is meer om de raarigheid, als om de deugd, zy is van twee soorten, *de witte*, en *de roode bruine violette* dus genaamd, om dat zy ryp werdende bevrooren schynen, of na 't Cristal gelyken, zonder het nogtans te zyn.

21. *De Cousinotte*, is een soort van Calleville, die tot in February duurd, is zuur van zap, ook lang en dun van steel.

22. *Het Jeruzalems Appeltje*, is langwerpig en over al rood, vast van vleesch, en van weinig smaak, hoewel zuikeragtig genoeg, zy heeft geen kwaade reuk, als de meeste appelen.

23. *Den Appel zonder blom*, of *Vyg-appel* is groen, en groeid als de Vygen, (zonder te bloeien) en duurd lang.

24. *De Petit bon*, is langwerpig graauw, met roode streepen, en heel goed.

25. *De Engelsche Druc-permein*, is van kouleur als de Jeruzalemsche, maar is platter, zoeter, en zuikeragtiger, daar werd in Engeland veel werk van gemaakt.

26. *De Goud-appel*, of *Golden-pipping*, is ook een geagte Engelsche Appel, zy swierd t'eenemaal na een Paradys-appeltje, of andere wilde soort, is heel geel en rond, heeft weinig maar doordringend zap, en zonder kwaade reuk, kort om, zy is uitnemend, en tot allerley gebruik goed, en de alderaangenaamste van allen.

Ziet daar de voornaamste Appelen, daar is nog een groot getal van anderen, zo goeden als kwaaden, daar wy hier alleenlyk een benoeming van zullen geeven ter voldoening der naaukeurigen, die met de voorgaande niet voldaan zullen zyn.

Vroegte

Vroege en laate Orgeran.	Sneeuw-appel.
Star-appel.	Lazarelle.
Haute Bonté, of Blandidalie.	Peer-appel.
Rouvezzeau.	Angleterre of Malingré.
Chalaigner.	Pomme de Pin.
Gros Bon.	———— de Fouaffe.
Pomme de Pigeon.	———— de Croquet.
———— de Porte.	———— de belle Fille.
Witte Passé Pomme.	———— de Bondy.

Ondertusschen, van dit groot getal Appelen, zyn'er maar seeven, die men voornamenlyk moet zoeken te verkrygen, te weeten, de witte en graauwe Reynetten, de roode Herfft Calleville, d'Apis, de graauwe, witte, of geele Fenouillet, de Courpendu, of Pome Bardin genaamd, en de Pomme Violette.

De Heeren en Liefhebbers zullen 'er nog kunnen byvoegen, indien zy willen, eenige Rambours, wit geribde Callevilles, en zoomer Callevilles, &c. met de twee Engelsche Appelen.

De Appelen werden geënt, of op wild voor groote Boomen, of op Paradys voor Naantjes, en deeze laaften vleien zig in alle soorten van aarde, warm of koud, droog of vogtig &c. Men kan eenige kroon of naantjes Appelen, op Paradys, (of Heiningen, of Contrespalsjers) tusschen laagstammen van Peeren stellen, die rondom de vierkanten der moestuin geplant werden, dat een aangenaame uitwerking maakt, en daar toe behoev men deeze peeren maar wat wydt van den anderen te planten, zonder dat men behoeft angstvallig te weezen, dat zy malkander zullen benadeelen, in haar voedzel, want de Peeren zoeken dat diep in de grond, en deeze kleine Appelboompjes, of struikgewassen hebben weinig van nooden, en vergaderen, dat omtrent de oppervlakte der aarde, zonder verloren gaan.

Volgens het zeggen van den Heer de la Quintinie kan men stellen, indien men een considerabel getal van Buissons, of Laagstammen van Appelen te planten heeft, de twee derde van deeze vier soorten, de witte en graauwe Reinetten, de roode Calleville van den Herfft, en de Apis, van ieder evenveel; En het ander derdendeel van deeze drie soorten, de Fenouillet, Courpendu-bardin,

en de Violette, in even gelyke deelen.

Indien men maar een klein getal van kleine boomen te planten heeft, zo kan men zig vergenoegen, van daar de volgende toe te gebruiken, de Bardin, Fenouillet, Apis, Violette, en Herfit Calleville, als de zeldzaamste, die'er niet veel en zyn, en houden de Renetten voor de groote boomen, gelyk ook de Rambours, de Francatus &c. en zelfs de Herfit Calleville, en om'er de ruimte of overvloed van andere soorten te hebben, zo ziet verder het Nieuw Register der Vruchtboomen, in de Voorrede gemeld.

IX. HOOFDPUNT.

Van de Druyven.

DAar is een ontelbaar getal van Druyven, alle verscheiden in smaak, geur, groote, gedaante, kouleur, tyd van rypheid, &c. inderdaad, daar zyn geheele groote, middelmatige, lange, ronde, zoete, parfumeerende, vroege, laate, witte, swarte, roode, violette, rosch, halv en halv &c.

Wy zullen ons vergenoegen, met de voornaamste soorten te beschryven, en zelfs maar van die bekwaam zyn om aan de Espaljers of latwerk in een Thuin of Hoy gesteld te werden: Ondertusschen zulken wy een benaaming van de anderen geeven.

1. *De vroege Druyv*, is een soort van vroege swarte Moriljon, die vroeg kouleurd, dat hem lang te vooren doet ryp schyneneer hy het is, haar schil is heel hard, ryp zynde, is zy heel zoet, men noemd ze ook de *Magdalene Druyv*.

2. *De witte Chasselas*, anders *Muscadet* of *Bar sur Aube*, is een byzondere zoete Druyv, die groote trossen, en druiven heeft die knappen, zy rypt ligt, en blyvt langer goed als eenige andere druiven, zy is heel bekend en geagt in Switserland, daar zy de *Witte Fendant* genaamd werd.

3. *De swarte Chasselas*, heeft by na dezelve hoedanigheeden, gelyk ook

4. *De roode Chasselas*, daar men ook de naam van *Grieksche Druyv* aan geevt.

5. *d'Autriche met het Pietercehy-blad*, ook *Cioutat* genaam, is allezins gelyk de witte Chasselas, uitgenoomen het blad, dat zy heel ge-